

Бүтүн өлкэләрин пролетарлары, бирләшин!

АЗӘРБАЙЧАН
СОВЕТ ЯЗЫЧЫЛАРЫ ИТТИФАГЫНЫН
БӘДИИ ӘДӘБИЯТ, ИНЧЭСӘНӘТ
ВӘ
ИЧТИМАИ-СИЯСИ] ЖУРНАЛЫ

9

1942
Баки

Ә. ИЛЯС

Дурнанын кұнаһы

(Б Е К А Й Ә)

Тобиният элмәлери кандидаты Эдлар илэ кәч кино артисткасы Дурна алты ай иди ки, эвләнмишидилэр, мұһарыбэ башланды.

Эдлар бир эһтият командирни кими чәбһэйә кетмәли олду.

Айрылдылары заман о, севкилиснин гузей ерләрдә битән ччәкклэр кими зариф, солгун үзүнә, ачыг хурмайна ири көзләринә сүрәкли бир нәзар салараг—мән сәнә нә дейә биләрәм, Дурна—деди,—һәр шейи кәләчәк көстәрәр.

Бу сөзләрлә о, нә демәк истәмишиди? Өзүнүн сәләмәт гайыдыб гайытмаячагыны нәзардә тутмушду? Йохса гоуб кетдийи севкилиснин эһтибарынамы ишарә этмишиди?

Бу сонуңчу фикир Дурнанын зәһинни даһа чох мәшгул эдирди. Лакин бу ишарә нә үчүн иди? Бу дүняда онун Эдлардан әзиз, Эдлардан яхын кими гәрды ки? Дурна ону севирди. Бу севки яныл отлар арасилә яваш-яваш ахан, пәчиб дуйгулар тәлгин эдән булагларә бәнзәйирди.

Дурнанын етимлик, ялгызлыг изтирәблары илэ пәрвәрини тапмыш тәлби, бу сакит севкинни садә, мәррибан ахшамлары илэ бәхтияр иди.

Эдларын көзәл гонур көзләринин мәхмәр кими юмшаг, мүлайим бахышлары алтынды о, өзүнү атасынын вә я

анасынын һимәйәсинә сыгынмыш бир ушак кими мәсәуд һисс эдирди.

Буна көрәдир ки, Эдлар чәбһэйә кәлдәндән сонра Дурнаны ағыр бир ялгызлыг дуйгусу бүрүдү. Оғлу кими уча бойлу, әли күрәкли, тәкминли гайынаасынлы бөйүк бир сәбрлә она үрәк-дирәк вермасинә бахмаяраг Дурна гәрәрсиз олду. Бүтүн үмидини, севинччи Эдларын мәктубларына баглады.

Бу мәктубларда онун тәсәввүр этдийи мұһарибә дәншәтләри һисс олунмурду. Эдлар кәч һәт йолдашыны күлдүрмәйә чалышараг чүрбәчүр мәзәли һадисәләр тосвир эдирди. Лакин бу архаһыңлыг Дурнанын үрәйини сакит эдә билмирди.

О, гәзәтләрдә охудугу хәбәрләрдән мұһарибә дәншәтнини һәгигәтнини һисс эдир-вә бу һисс онун әсәбләрини кетдикчә кәркинләшдирди.

Бирдән мәктубларын арасы кәсилди. Бу, Дурна үчүн амансыз бир һәл олду. О, өзүнү бирдән-бирә гәрлы чәләрдә азымыш вә һеч бир ерә чымаға имканы олмаян адамлар кими үмидсиз вә тәк һисс этди. Соңо гыш күнләри гурд кими сүрүнәрәк кечир, иш вахты гуртарар-гуртармаз Дурна зәиф бир үмид, бир гөрху илэ эвә тәләсирди. Гайынаасынын өзүнү үрәкли көстәрмәсинә бахмаяраг тутгун симасындан енә дә мәктуб олмадыгыны анлайыр, гәлбиндә енә дә о мүдһин әзәблары һисс эдирди.

Сонра гайына илэ кәлин, бир-бирләрилә даһышмагдан гөрхурлармыш кими, сәссизчә наһарә отурурдулар.

Наһар көнүлсүз вә мәчбури кими кечирди.

Бәзән ана бир сөз олсун дейә ордан-бурдан данышар, Дурнанын ишиндән сорушарды. Лакин һеч бириси үрәкләрини мәнкәнә кими сыхан әсл мәсәләдән бир кәлмә дә олсун сөз ачамаға чәсәрәт этмирди. Санки һәр бири үрәйиндәки бу ағыр дәрдин өтәки тәрәфиндән сәзилмәсиндән гөрхурду.

Наһардан сонра Дурна явашма галхыб өз отағына кечир, һәмишәки кими аһәстә, гайысыз бир аһәңлә яған гәрларә баһараг союг, гаранлыг хәялларә далырды.

Гыш ахшамынын гаранлыгы ер үзүнү бүрүйән заман, Дурна о бири отагдан зәиф пычытлылар эшиндәр вә галхыб галыя янашарды. Ана әлләрини кәйә кәтүрәрәк дуа эдәрди. Онун юхарына һардаса бир нөгтәйә илләмиш көзләриндәки инам өз әзәмәт кәч гызын гәлбиндә ани бир йүңкүлдүк, бир ишыг доғуларды.

Ана өз хейр-дуаларыны, гуртарандан сонра айдын, сакит вә мәррибан бир сима илэ кәлинни янына кәләр, дивар собасынын габағында отурараг отән күнләрдән, өзүнүн чаванылыг вахтларындан сәһбәт эдәрди. Белә вахтларда о, һәр шейи унутмуш, ялыз өз кәңчлик хәтирәләрини далмыш хошбахт гочалар кими көрүнәрди. Данышдыгча көзләриндә узаг, ширин бир тәбәссүм ойнарды...

Лакин Дурна, бүтүн бунларын аңчаг ону әйләндирмәк үчүн олдуғуну билир вә бу она эвә верирди.

О, әли беш иллик бир өмүрүн силинмәз иләрә бурачык кетдийи бу иурани симанын архасында гаранлыг, дурғун бир кәл кими даһымыш ана изтирәбларыны көрүрдү. О, ичнин-ичин яндыгыны айдыңча һисс этдийи бу гадынды даг кими ағыр сәбрә һейрәт эдирди. Бәзән чох нараһәт олдуғу заманларда ана әлләрини гоһиунда чарпазларяг тәкминли бир иманла—сәбр элэ, гызым, дарыхма; аллаһ кәримдир,—дейә тәсәли верәрди. Лакин Дурна дарыхма билмирди. Онсуз да зәиф олан

вүчуду кетдикчә арыглайыр, әсәби вә йорғун олурду. Чәбһалардан эшитдийи һәр бир хәбәр онда бир нараһәтлыг, бир тәләш доғурурду.

Оуну бу вәзийәти аһаны кетдикчә даһа чох тәшвишә салырды. Ана һәр ону көрдүкчә вичдан эвәбә чәкирди. Бу гәрбибә бир һисс иди. Әлэ бил ки, оғлундан мәктуб кәлмәмасинда, Дурнаны изтирәбларында о, өзү дә тәгсир-кармыш...

Аңчаг ана гәлбинин оғул дағы илэ янмасы, она о гәдәр тәбини көрүнүрдү ки, бу дәрдә башга биринин шарик ола билмәси һалы аһа мисилсиз бир аличәнаблыг, бир фәдакарлыг кими кәлирди.

Буна көрәдир ки, бир дәфә о, бәдәнинин бир парчасы бичгалә кәсилдийи һалда уф демәйән адамлар кими, үрәйиндәки ағрылары кизләйәрәк:

— Гызым... Дурна,—деди,—Эдлардан мәктуб кәлмәдийи беш ай чатды. Дилим-ағым гурсуун. Көрүнүр ки, башында бир иш вар... Йохса һәр нә чүр олсайды бизә бир хәбәр етирәрдн. Гызым, көрүрәм сән дә чох әзийәт чәкирсән. Мәнә бахма... Мән аһаям. Әкәр аллаһ эләмәмиш Эдлардан бир сораг тутмамыш өдәмә гәбрдә сүмүкләрин дә од тутуб яһар. Аңчаг сән чавансан, гызым... Нә билим... дейирәм бәлкә...

Ана өзүнү итирди. Чүмласини нечә гуртарачагыны билмәди... Лакин Дурна ону анлады... О, бүтүн вүчуду илэ сарсылараг гейри-шүүри бир вәһимә илэ аяға галхды.—Нә данышырсан ана?—дейә бир шейдан гөрхурмуш кими әлләрини синәсинә сыхды.—Мән... мән... йох... Мәнн бу эвдән аңчаг өлүм чыхара биләр.

Гыш ағыр, үзүчү бир юху кими кечиб кетди. Баһар кәлди.

Кино студиясы ени бир шәклин айры-айры һиссәләрини чәкмәк үчүн дағларә бир экспедиция һазырлайырды. Экспедицияда Дурна да иштирак этмәли иди. Лакин о, белә бир вәзийәтдә аһаны тәк гоуб кәдә билмәйчәзини гәти гәрәрлә директорә билдирди.

Буну билдикдә ана өзү ишә гаришды:

— Кет, гызым,—деди,—вәзифәдир, ерни етирмәк ләзымдыр.

Дурна муһарибәдә ики көздән дә кор галмыш бир гәһрәманын ниһайлысы ролу тапшырылмышды.

Өз харичи көзәллиһини итирмиш севкилисини әвәлжи мөһәббәтлә сөвөн бир ғызын пәчиб дуйғуларыны сәһнада дә олса кәстәрмәк, яшамәк арзусу, Дурнанын бүтүн ғыны ачы изтирәләр, дәрин үмидиәзиләкләрчиндә уюшуб галмыш гәһлиндә бир чәһәланма, бир марәг оятды вә о, кәтмәйә разылыг верди.

***

Экспедиция «Дәвә бойну» адалан дағларда дүшәрәк салмышды. Бу ерләрин көзәллиһи 20 иллик өмүрүндә шәһәрләрдән баһға һеч бир чөл көрмәһин Дурнаны һейрәтә кәтирмишди. Дағлардан үзү ашағыеничә чичәкләһиниш галмы мәшәләр узанырды. Мәшәләрин сол тәрәфи «Алтын тахта» адалан вә башдан-баһа ағ чәһрайы чичәкләр, ғызыл дәләләрлә өртүләк кәһиниш дүзәндик иди.

Сәһәр күнәш мәшәләрин дәһндән галхан заман, ону әһмас кими тәһиз, парлаг ишыгы алтында бу дәләләрин раһки даһа ачы ғырмызы көрүнүр вә Дурна элә кәһриди ки, бүтүн «Алтын тахта» өз көз гаһандыраһ көзәллиһи илә бәхтияр бир кәһини кими күлүмәһийр...

Дурна һазик яй пәлтосуну чийһинә саларәг мәшәйә энир, вәһһини әһма, әрмуд чичәкләрһини әтриһини бүтүн көксү илә тәһһифәсү эдир, тәзәчә ачылмыш яһнағлар арасында фәһған гоһараһ сыйғычыһнара гуһағ асыр, гүдәһтин бу сәһирли көзәллиһини һейран олуруду.

Сәһра ади иш күнү бәһләйир, шәкһили һисәләри бәзән ғыжылты илә гәһлардан төкүлән шәләә яһиндә, бәзән һәр тәрәфи гәһа пәһлүд ағачлары илә әһәтә олуһмуш сылдырым кәһидләрдә чәһкирди.

Тәһһәтин гүдәһти һөкмү алтында Дурнанын тәһһиндәки яра яһаш-яһаш сағалыр, үрәһиндән бир даһ кими асылан дәрәһ йүһкүләһириди. Онун тутгун, пәһриһан руһунда илә һәһсә ишыгы һисәләр доғурду. Кәһч гадыһын уюшмуш әсәбләри һанки иһди

чәһһанарағ тәһһиятин чәһһдән бәһри уһдуһлуһш көзәлликләһини, сәһвиһини еһидән дәрк әтмәйә бәһләйирды.

Кәһһдүндә кәһдикчә даһа әһһдән һисә әтдиди бу еһиллик, бу йүһкүлдүк Дурнаны тәһһивнә салырды... О, бүтүн һәһһәһини, сәһвиһини Әһләрдә кәһдийһнә о гәһдәр дәрһндән иһаныһыды ки, иһди руһунда бәһ гәһһларан бу дәһйһиһклиһә тәзәчүб әһдриди. Бу, она бир күнәһ, бир гәһһәһт кими кәһриди. О, әһһди оларәг өз дәрһнин әзәбләрында яһмәк иһтәйирди. Ләкин бүтүн буһларә бәһһәһарағ Дурна яһаш-яһаш чәһһәһәр, көһһәһриндә бир парылты, яһнағларда аллыг пәйда олуруду. Шәһһилиһи бәһ гәһһәһаны, йәһһни Дурнанын әкрандаки сәһвиһисе ролуну Баһи театрларыһини бирһндән дөһвәт олуһмуш Солтанәдлы бир әһһийр-йәһ әһдриди.

Бу, мәчәһәләрлә долу, фыртыһналы бир көһһлик һәһти кәһчирмиш 34-35 яһһларында, орта бойлу, дағдан, көзәл бир киһини иһди. Кур гәһа гәһрым сәһһлары әһһиф дәрәһи әһли ағ аһны үзәһндә гәһһрыһалыр, аһлә чәһһән ачыг раһһки көзләри даһма парлаг вә әтәһшлә әһһир, киһик, яһашыгы доғалары үзәһндәки иһчә һумрал бығлары она чәһсүр, һудһәһәндә бир көркәһм вәһриди. Адаһлар, һүеһсөн гадыһларда даһһыһдығы заһманлар дүз вә кәһсә бурһунун парәкләри гәһрибә бир тәһһәдә гәһһыб-еһриди. Даһһыһығында, һәрәкәтләһриндә гәһһи, чәһәһәһти, сәһһәһәст вә чөк көрүб-көтүрмүш адаһлара мәһсүс бир тәһһилик вәһди.

Онун бу шәһкилдә иһтирәкәһ экспәһдиһи адаһлары арасында мүнүһм бир һәһдисә һесәб олуһурду.

Һәһтә кәһһи әкһриһәһләрдән Дурна һәһдә әһһәһанлары да вәһди. Онун Дурна гәһһи мүнәһсәһбаты чөк иһчә вә һәһһәһкәһриһә иһди. Бу мәрһәмәһди бир тәһһибһи өз һәһһәһәһлә оһан мүйһлиһи вә юһпәғ раһһтарһна бәһһәһийриди. О, Дурна үчүн чәһһинлик тәрәдәчәк һеч бир һәрәкәтә йәһл вәһрир, һәһтә режиссоруһ бәзән һәһһи йәһһәһләрына гәһһи ону һәһһәкәтлә мұдәһфи эдир, ғызын кәһчирдий вә я кәһчирмиш олдуғу изтирәбләрыһ һәһдән ибарәт олдуғуну

бәһһәһә да, буну һисә әһри кими көрүһурду.

Дурна илә даһһыһдығы заман сәһһи иһчә, мусиғили бир әһһәһкәһ иһчәһлир, буһун парәкләри даһа аз тәрәһһир вә әһһти һилаһына оларәг бәһһыһларыһдаки һәһким итилик мәһрибән бир һал әһһриди.

Онун бәһ мүнәһсәһбаты өзүнә гәһһи кәһч гәһһидә бир һәрмәт, тәһһәккүр бәһһәр али бир һисә доғурду вә бу һисә кәһдикчә бөһүйәрәк онун гәһһини һиймәһәдәр, иһәк бир шәһһәр кими әһһәт әһдриди.

Солтан, шәһһәст олмуш вә бунун үчүн дә өз сәһвиһисиндән узәг гәһһәһа чәһһыһан бир гәһһрәманын фәһһәһәһини о гәһдәр мәрһәһәтлә иһә әһдриди ки, Дурна бәһә дөһһигәһләрдә онун яһадығы дуйғулары һәһһәһийһнә, һәрәкәтләһрини уһәһйһийтәһ һейран олуруду.

Шәһһли чәһһиһиндә әһһи-әһһи мәһһәһләр кәһриди ки, Дурна өз сәһвиһисини—Солтанһын бойһуну гүчәһләмәһли, сәһһларыһны оһшәһмәһли олурду... Вә о, һеч бир тәрәддүд әтмәһдән, гәһһиһи һәһч бир күнәһкәһ һисә кәһмәһдән бүтүн бу һәрәкәтләри дәһйһнә әһһи әттириди. Әкәр бу дөһһигәһләрдә Солтанһын гәһһиндә она гәһһи бәһһа бир дуйғунун, олду бир әһһиһәһын тәһһәһи мәһһидиләр, һеч шүһһәһсә ки, Дурна иһанмәз, һәһтә тәзәчүб әһдриди...

Ләкин көрүнүр ки, бурада тәзәчүб әһһиләчәк бир һалда йөһһмуш...

Бир доғә аһшам чағы Дурна тәк бәһһыһна кәһмәйә чыһмышды. (Бу шәһһли артыг чәһһилиб гуртарағ үзәһ оһан замәһһәһрында иди). «Дәвә бойну» һуһ сылдырымларыһны әһһб «Алтын тахта» я бәһәр сәһһиндә отурду.

Күнәһ гуруба кәһриди. Мәһһәһләр дағлардан гоһаһ сәһһи аһшам еһи илә замәһһ-заман дәһһәһәһәһриди. Көз иһләкчәһ әһһәһыһларда, аһһ тәрәһһдә муркү кәһриһән бир бүркү вәһди.

«Алтын тахта» сәһһәһкәһи күлүм-сәһһириди. О иһди тутгун вә гәһһыһы көрүнүрдү. Дәләләһрин әһһәһтә еләһһиһиндә пәһриһан бир һал вәһди... Отяһйәһб доғурш бир гуһан бәһһыһи дик тутарағ узәһләра бәһһыһды... Гәһһыһы

ларда бәзән бир турач сәһһәһиһи... Сәһһәһ һәр шәһ еһә дә кәһдрли бир сүкүтә дәһһрыди. Кәһһиктуларыһ әһһи һәһһи бұрүмүшдү. Бәһһи отлар вә ки, оһһларыһ әһһи һә гәһдәр көзәл оһса дә, еһә көнүт ачыһы олмуш... Кәһһикту да бәһләһриһдәһлир. Иһсан гоһладығча өзүндә узәг вә гәһһки һәһһәһриһи тәһһиһинә бәһһәр бир шәһ һисә әһдр.

Дурна бойһуну бурағәг, һәһлә дә әһһи вәһһийәтдә даһһыһыһ гуһана бәһһи, «Әһһимәһ ки, һеч бир гәһһыһы йөһһүдү», дәһә фәһһиһләһриди. Бирдән һәһдәһә бир әт киһиһидә. Гуһан дәрһәһ гуһағларыһны шәһһләди. Чәһәб оларәг өзү дә киһиһидә. Сәһһә ойһағләһ-ойһағләһ гәһһб бәһчә тәһһәһиһи әһһиһдән көзәдән итди. «Иһәһи ки, аһһәһи чәһһыһды» дәһә Дурна һәһлә дәһди. Кәһһиһи күнәһләр, уһағлыг чәһһлары яһһиһи дүһидү. О да бәһчә дәрәһсәһтәһсиз бир уһағлыгиди. Нә һяр вәһди, һә һәһһәһи. О да бу бәһчә гуһан кими аһһәһһын сәһһини әһһидәндә гәһһб диләһри һәһһәһриди... Бир иһәһи оһандә доғаларыһны бұзәрәк она сәһһдрди. Аһһәһи да ширин-шиһрин күлүмәһәһәрәк онун уһағ әһһуларыһны әһһә әһһәһриди... Ләкин о бөһүдү вә бу әһһулар да дәһйһиди... Ана иһә узәһләрдә гәһһди. Аһ, о һеч бөһүмәһсәһди... Уһағлығын о мәһһәһ сәһһиһләри илә аһһәһһын гоһлары арасында көзләһрини әһһдә олар гәһһәһәһәһ...

Бәһһдән бәһи Дурнаһы боған көз яһһлары бирдән-бирә бәһһы ачылмыш бир булаг кими аһһәһә бәһһәһди. О, әһһлери илә үзүнү гәһһәһәр һөһкүрдү. Чийһиләри тез-тез гәһһыб әһһир, әсәһи бир рәһһә бүтүн вүчүдуну сәһһыһдырды...

Бирдән,—Сизә һә оһуб, Дурна һәһһиһи?—дәһә дәһ яһһында бир сәһ әһһиди. Әһһләрһини үзүндән чәһһәрәк Солтанһы гәһһыһыһында көрдү. Онун бу һәһәһәһи әһһуру Дурнада һеч бир тәзәчүб вә я чәһһикәһһик доғурмәһди. О, әһһлери илә үзүнү гәһһәһәһәр һеч бир чәһәб вәһмәһди.

Солтан онун яһһында дик чәһһәрәк оһлиһи яһһәһчә чийһиһә һойду.

—Сиз әһһәһ, аһһи һә оһуб?—дәһә төкәрә һорушду.

Ләкин Дурна чәһәб вәһрир, чийһиләри даһа да тез-тез гәһһыб әһһриди.

О заман артист ерә отураарак о бири алийн дә явашча онун элләри үзәринә гоюду.

— На үчүн дәрдиниз мәнән кизләйрениз, Дурна,— дейә яваш вә риготли бир аһәнклә сәсләнди.

Дурнанын башы геһри-иради бир һәрәкәтлә онун чийинә дүшдү.

Артист онун алийн үзүндән көтүрәк өз әлиндә сахлады вә гәти бир һәрәкәтлә гызын ислаг вә гапалы көзләриндән өпдү... Лакин Дурна көз гапагларыны галдырмады. О, инди өзүнү мейрибан бир дурна мәһәббәтинә сыгынмыш ки ми һисс эдирди. Лакин бу мәһәббәт артистин тәсәввүр этдийн мәһәббәт дейилди. Бу инчимиш, әзаб чәкмиш кәч бир гәлбин тәсәлли таңдыгы йүксәк, үлви бир һисс иди... Санки артистин тәмасындан онун узун вә мütәрәиб кәркинликләр кечирмиш әсәбләринә биһуш әдичи бир шей ахараг бүтүн вүчүдуну мәст эдирди...

Бирдән о додагларында сүрәкли, одлу бир өнүш һисс этди вә көзләрини бир дәншәтлә ачараг, ону ики голлары арасына алмыш артисти вар күчү илә кәнара итәледи.

Артист габа бир һейрәтлә дүз онун көзләринин ичинә бахды. Онун бахышларында инди элә йыртычы, элә шһши бир ифадә варды ки, Дурна бүтүн вүчүду илә титрәди вә аяга галхараг чеврилиб сүрәтлә дүшәркәйә догру кетди.

Һәмни күнүн сәһәри хәстәләндийини вә һеч бир вәчһлә гала билмәйәчәйини директора сөйләярәк шәһәрә гайытды. Ана ону көрәкән севинди, додагларыны бир-биринә сыхараг дәрди-дәрди күлүмсәди.

— Хош кәлдин, ай гызым, сәнсиз лап гәрәрдән кәсәлимшидим.— Дурная элә кәлди ки, бу бир айын ичиндә ана он ил гәдәр гочалмышдыр.

Ана башга даһа һеч бир сөз демәди. Бу о демәк иди ки, енә дә мәктүб йохдур.

Дурна бүтүн кәлилик мүддәтиндә биринчи дәфә оларак ананын үзүнә дик баха билмәди.

Палтарыны дөйишмәк үчүн өз отагына кечәркән ону мүдәшш бир торху буруду. Өз ишәилысы илә гауиш бир әр-арвад ки ми биринчи дәфә көрүшүшү олдугу бу отага о, инди яд бир адамны агушундан чыхараг кәлирди. Она элә кәлди ки, отагын һәр күнчүндән онун үзүнә бир чүт көз зилләнди. Бу көзләр онун янагларына, додагларына янышымыш о яд өпүшләри көрүрләр...

О, бәдәниндә бир үшүтмә дуяраг башыны галдырыб Элдарын диварда бөйүк әкәсинә бахды.

Элдар күлүмсәйирди. Онун ағыллы бахышлары гаршысында Дурна титрәйрди. Санки Элдар, вахтигә онун һәят йолдашы олмуш, әйдәр, пейманлар этмиш, лакин әринин айрылыгындан һәлә алты ай кечмишиш, яд голлар арасында байгын догигәләр кечирмиш бу заваллы варлыгын чылыз, күнаһкар һейәттинә ачыһырды...

Дурна онун сөн сәзләрини хатырлады: «Һәр шейн кәләчәк көстәрәр...»

Вә утанырымыш ки ми әлләри илә үзүнү өртәрәк чарпайыя йыхылды. Бүтүн күнү башыны галдырыб ананын үзүнә бахмага чәсарәт этмәди. Ана онун хәстә олдугуну күман эдәрәк:

— Һәким чагырыммы, гызым?— деди.

Дурна бир вәнимә илә әлләрини тов-дәяраг:— Йох, ана, лазым дейил,— деди.

Вә о кечә дәншәтли бир йоху көрдү. Көрдү ки, Элдар «Алтын тахта»нын ләләләри арасында гызыл гәиләр ичиндә узанмышдыр... О— Дурна онун үзәринә дөшәнәрәк гапалы көзләриндән өпмәк истәйир... Лакин нә гәдәр чалышырса мұвәффәг ола билмир... Элә бил ки, нәсә нама'лум бир гүввә, көрүнмәз бир әл ону тутуб сахлайыр... Элдар көз гапагларыны галдырыр вә ону көрәрәк күлүмсәйир. Аһ, бу тәбоссәүм... Дурна бүтүн вүчүду илә титрәйир.— Элдар, әзизим...— дейә гышгырыр— мәнәм... мән сәни өпмәк истәйирәм, Элдар...

Лакин Элдар һеч бир чаваб вермәйәрәк һей күлүмсәйир.

Дурна агламаг истәйир... Лакин көзләриндән яш чыкыр... Аглайышы гәриб, боугу бир хырылтыя чеврилир.

Кимсә архадан ону тәрпәдир... Дурна диксәнәрәк көзләрини ачды вә әлиндә су онун үзәринә әйишмиш аңанын сакит, мейрибан үзүнү көрдү.

Ана зәифчә күлүмсәйәрәк:

— Дейсән, йоху көрүрдүн, гызым... ал, су ич,

Дурна кей бир торху илә аңанын көзләринә бахды вә она элә кәлди ки, бу көзләрдә онун огулуну көзләри арасындаки ошайышы биринчи дәфәдир ки, көрүр... О, бу көзләрдән өпмәк арзусу илә ананын бойуна сарылды... Лакин ананын бахышларындаки о үлви нур кәч гадыны доидурду: О, өз күнаһкар додагларыны бу мұгдәсә ана көзләринә тохундурмага чәсарәт этмәди. Голлары боһалыб янына дүшдү...

— Су ич, гызым,— дейә ана һисс әлиләчәк бир һәйәчәндә тәкәр әтди.

Дурна титрәк әлләри илә стаканы алыб башына чәкди. Соиг су онун әсәбләриндә бир чанланма әмәлә кәтирди: О күлүмсәйә чалышараг:

— Нийә нараһат олурсан... Кет ят,— деди.

Бүтүн һәятында, бәлкә дә биринчи дәфә оларак, ананын көзләри яшарды. вә о, буну кәлинигә көстәрмәмәк үчүн чеврилиб отагдан чыхды.

Дурна аяга галхды. Гылчалары титрәйир, кичкаһлары од тутуб янырды... О, чарпайынын кәнарындан яшышараг бир— ики алдым атды вә Элдарын кечә лампасынын зәиф нуру илә ишыгланмыш шәкли гаршысында диз чөкдү... Чәсарәттин топламага чалышырымыш ки ми көзләрини гапарак узун бир сүкүтә кетди. Сонра көз гапагларыны ағыр-ағыр галдырараг шәклә бахды.

— Сән мәнә багышлардыным, Элдар?— деди,— лакин йох... истәмирәм, мән буна лайиг дейиләм... Мән сәни айрылыгын гаршысында өзүмү итпирдим. Ирадәм сарсылды... Зәифлик этдим... Мәнә бир йол көстәр, Элдар... Әжәр сәң сәг кәлсән... мән аягларын

дөйәй торпаглары көз яшларымла исләдәрәг үзә итәйәчәйм.

Әжәр... әжәр кәлмәсән... Көз яшларындан узак, гуру бир һычгырыгла дөшәмәйә йыхылды.

Дурна көзләрини ачдыгы заман башы үзәриндә китаб окумагга мәшғул ағ халатлы кәч бир гыз көрдү. О, чарпайыя вә гыза тәччүблә бахараг зәиф, тагәтсиз бир һалда:

— Бу нәдир, бачы, мән хәстәйәммин? Гыз диксәнәрәк башыны галдырды... Вә бир һәйәчәндә— бәли, чох хәстәйилиз,— дейә галхыб о бири отага йүйүрдү. Бир догигә чәкәнди ки, ана илә керн гайытды. Ана онун алындан епәрәк:

— Шүкр аллаһа, гызым... Ахыр ки, айылдын. Мән билдирим ки, айылачғансан. Уройим сакит иди, бала... О мән һеч бир вахт алдатмайыб. Һәкимләр мәнн горхуудурдулар ки, ай нә билм бейн сәтәлчәמידир... фландыр... Аңчаг мән һисс эдирдим ки, айылачғансан.

Сонра ана нәсә шад бир шей сөйләмәк истади вә бирдән, нә дүшүндүсә, сусду...

Кетдикчә сағалмасы Дурнаы севиндирә билмирди. Чиркин бир ләкә ки ми гәлбинә алышымыш о күнаһкар хатирә она чәһәннәм әзабы верирди...

Ана нәһайәт давам кәтирмәди. Бир күн әлиндә бир кағыз онун чарпайысына яхынлашараг:

— Гызым,— деди,— тәзә айыланда дәмәдим... Фикир әләдим ки, һәлә зәифсән, үзүләрсән. Будур, көр сәнә нә верирәм.

Дурна бир анда ериндән галхараг мәктүбу гапды. Дәрһал имзасына бахды вә Элдарын адыны көрдүкдә хәффичә ичини чәкәрәк мәктүбу үрәйинә сыхды.

Ана бәхтияр бир тәбәссүмлә: — Дүшәмини архасымдайымыш, гызым,— деди,— она көрә кағыз яза билмирди.

Дурна һәлә дә мәктүбу гәлбинә сыхылы һалда тутмушду...

Көрсән, Элдар ону багышлячғанмы?